

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

**MULKIY HUQUQLARNING DAXLSIZLIGINI ISHONCHLI HIMOYA QILISH
HAMDA DAVLAT ORGANLARINING MULKIY MUNOSABATLARGA NOQONUNIY**

ARALASHUVINI CHEKLASH

Saydaxmatova Marjona To‘lqinjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: marjonasaydaxmatova42@gmail.com

Tillayev Bobomurod Abduvoxobovich

Namangan davlat pedagogika instituti Falsafiy va tarixiy fanlar kafedrası kata

o‘qituvchisi, PhD.

E-mail: bobomurodtillayev@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-7847-3787>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19568452>

***Anotatsiya:** Mazkur maqolada mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash, ularni huquqiy jihatdan kafolatlash hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga asossiz aralashuvini cheklash masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda mulk huquqining iqtisodiy va huquqiy barqarorlikni ta’minlashdagi o‘rni, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda investitsiya muhitini shakllantirishdagi ta’siri yoritiladi. Shuningdek, amaldagi qonunchilik normalari asosida mulkiy huquqlarni himoya qilish mexanizmlarining samaradorligi baholanadi va ularni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy mulohazalar ilgari suriladi. Maqolada davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvining oldini olish, sud-huquq mexanizmlarini kuchaytirish hamda mulkdorlarning qonuniy manfaatlarini himoya qilishning institutsional asoslarini rivojlantirish zarurligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari mulk huquqini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish, huquqiy kafolatlarni mustahkamlash hamda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qilishi mumkin.*

***Kalit so‘zlar:** mulk huquqi, mulkiy huquqlarning daxlsizligi, huquqiy himoya, davlat organlari aralashuvi, mulkiy munosabatlar, huquqiy kafolatlar, sud-huquq himoyasi, investitsiya muhiti, iqtisodiy barqarorlik.*

Kirish. Zamonaviy huquqiy davlatni barpo etish jarayonida mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash muhim institutsional omillardan biri hisoblanadi. Mulk huquqi shaxsning iqtisodiy mustaqilligini kafolatlovchi, bozor munosabatlarining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi hamda tadbirkorlik faoliyatining huquqiy asosini shakllantiruvchi fundamental huquqiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli davlat tomonidan mulk huquqining

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

ishonchli himoya qilinishi jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, investitsiya muhitini yaxshilash va mulkdorlarning qonuniy manfaatlarini kafolatlashning muhim sharti hisoblanadi. O‘zbek huquqshunos olimlari ta’kidlaganidek, mulk huquqining daxlsizligi bozor iqtisodiyoti sharoitida shaxs erkinligi va iqtisodiy faoliyatning barqarorligini ta’minlovchi asosiy huquqiy kafolatlardan biridir [1].

Mulk huquqining samarali himoyasi nafaqat uning qonunchilik darajasida mustahkamlanishi, balki amaliyotda to’liq ta’minlanishi bilan ham belgilanadi. Shu jihatdan davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash dolzarb vazifalardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Chunki mulk huquqiga asossiz aralashuv iqtisodiy faoliyatning erkinligini cheklaydi, tadbirkorlik tashabbusini susaytiradi hamda iqtisodiy muhitning barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Professor M.X. Rustambayevning fikricha, huquqiy davlat sharoitida mulk huquqining kafolatli himoyasi davlat hokimiyati organlarining faoliyati ustidan samarali huquqiy nazorat mexanizmlarini talab qiladi [2].

Shu bilan birga, mulk huquqini himoya qilish tizimining samaradorligi sud-huquq institutlari faoliyati bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, sud hokimiyatining mustaqilligi hamda qonun ustuvorligining ta’minlanishi mulkdorlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishning eng muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi [3]. Mazkur jihatlar mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash, davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash hamda huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish masalasining ilmiy jihatdan chuqur o‘rganilishini taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada mulkiy huquqlarning ishonchli himoyasini ta’minlash hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklashning nazariy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulk huquqining daxlsizligini ta’minlash davlatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mulk huquqi shaxsning iqtisodiy mustaqilligini belgilovchi asosiy huquqiy institutlardan biri bo‘lib, u jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda investitsion muhitni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Huquqshunos olimlarning ta’kidlashicha, mulk huquqi shaxsning mulkka egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish vakolatlarini o‘z ichiga oluvchi kompleks huquqiy munosabatlar tizimini ifodalaydi [3]. Shu sababli mazkur huquqning daxlsizligi va uning samarali himoyasi davlat tomonidan kafolatlanishi zarur.

Mulk huquqining ishonchli himoyasi, avvalo, uning mustahkam huquqiy asosga ega bo‘lishini talab etadi. O‘zbekiston Respublikasida mulk huquqi Konstitutsiya va fuqarolik qonunchiligi bilan himoya qilinadi. Bu esa mulkdorlarning qonuniy manfaatlarini ta’minlashda

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

muhim huquqiy mexanizm vazifasini bajaradi. Professor M.X. Rustambayevning fikriga ko’ra, mulk huquqining huquqiy jihatdan kafolatlanishi fuqarolarning iqtisodiy erkinligini ta’minlash bilan birga, davlat va jamiyat o’rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi [1]. Shuningdek, mulk huquqi himoyasining samaradorligi nafaqat qonunlarda belgilangan normalar bilan, balki ularning amaliyotda to’g’ri qo’llanishi bilan ham belgilanadi.

Shu bilan birga, mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlashda davlat organlarining faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat boshqaruvi tizimi doirasida qabul qilinadigan qarorlar va normativ-huquqiy hujjatlar mulkiy munosabatlarga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Shu sababli davlat organlarining mazkur sohadagi vakolatlari aniq huquqiy mezonlar bilan chegaralangan bo’lishi zarur. Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, davlat organlarining mulkiy munosabatlarga asossiz aralashuvi iqtisodiy erkinlikning cheklanishiga olib keladi hamda tadbirkorlik muhitining barqarorligiga salbiy ta’sir ko’rsatadi [2]. Bunday holatlar esa o’z navbatida investorlarning ishonchini pasaytirishi hamda iqtisodiy rivojlanish sur’atlarini sekinlashtirishi mumkin.

Mulk huquqining samarali himoyasini ta’minlashda sud-huquq tizimining o’rni ham alohida ahamiyatga ega. Sud hokimiyatining mustaqilligi hamda qonun ustuvorligi tamoyilining ta’minlanishi mulkdorlarning huquqlarini himoya qilishning eng muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi. Huquqshunos olimlarning ta’kidlashicha, mulkiy nizolarni adolatli va xolis ko’rib chiqish sud tizimining institutsional mustahkamligiga hamda sudyalar mustaqilligiga bevosita bog’liqdir [4]. Shu sababli sud-huquq mexanizmlarini takomillashtirish, mulkiy nizolarni ko’rib chiqishda shaffoflik va qonuniylikni ta’minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, mulkiy huquqlarni himoya qilishning samaradorligi davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik va huquqiy nazorat mexanizmlarining mavjudligi bilan ham bog’liqdir. Mazkur mexanizmlar davlat organlarining o’z vakolatlarini suiiste’mol qilishining oldini olishga hamda mulkdorlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Professor X.R. Raxmonqulovning ta’kidlashicha, fuqarolik-huquqiy munosabatlarda mulk huquqining ishonchli himoyasi bozor iqtisodiyoti institutlarining barqaror faoliyat yuritishining asosiy shartlaridan biridir [3]. Shu bois mulkiy munosabatlarni tartibga solishda qonun ustuvorligi tamoyiliga qat’iy rioya etilishi zarur.

Bundan tashqari, zamonaviy iqtisodiy jarayonlar sharoitida mulk huquqining daxlsizligini ta’minlash investitsion muhitni yaxshilash bilan ham chambarchas bog’liqdir. Xorijiy va mahalliy investorlar uchun barqaror huquqiy muhit yaratish, ularning mulkiy huquqlarini ishonchli himoya qilish orqali iqtisodiy rivojlanish uchun qulay sharoitlar shakllantiriladi. Tadqiqotchilar

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

ta’kidlaganidek, mulk huquqi kafolatlari mustahkam bo’lgan davlatlarda iqtisodiy o’sish sur’atlari yuqori bo’ladi va tadbirkorlik faolligi ortadi [5].

Yuqoridagi jihatlar shuni ko’rsatadiki, mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash kompleks huquqiy, institutsional va tashkiliy choralarni talab etadi. Mulk huquqini himoya qilishning samarali tizimini shakllantirish uchun qonunchilikni takomillashtirish, sud-huquq tizimining mustaqilligini mustahkamlash hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mulkdorlarning huquqiy madaniyatini oshirish va huquqiy savodxonligini kuchaytirish ham mazkur sohada muhim omil hisoblanadi. Natijada mulk huquqi daxlsizligining ta’minlanishi jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga hamda bozor iqtisodiyoti institutlarining samarali faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash huquqiy davlat va barqaror iqtisodiy tizimni shakllantirishning muhim shartlaridan biridir. Mulk huquqi shaxsning iqtisodiy erkinligi, tadbirkorlik tashabbusi va investitsion faollikning asosiy kafolatlaridan biri bo’lib, uning ishonchli himoyasi jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash, mulkdorlarning qonuniy manfaatlarini himoya qilish hamda huquqiy kafolatlarni kuchaytirish zamonaviy huquqiy siyosatning ustuvor yo’nalishlaridan biri bo’lishi zarur. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, mulkiy huquqlarni himoya qilishning samaradorligi nafaqat qonunchilik bazasining mavjudligi, balki ushbu normalarning amaliyotda to’liq va izchil qo’llanishi bilan ham bevosita bog’liqdir. Shu nuqtai nazardan, birinchi navbatda mulk huquqini himoya qilishga oid qonunchilikni yanada takomillashtirish hamda davlat organlari faoliyatida qonun ustuvorligi tamoyilining qat’iy ta’minlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ikkinchidan, mulkiy nizolarni ko’rib chiqishda sud-huquq tizimining mustaqilligi va xolisligini kuchaytirish, sud amaliyotida shaffoflik va adolat tamoyillariga qat’iy rioya etish zarur. Uchinchidan, davlat organlarining mulkiy munosabatlarga aralashuvi faqat qonunda belgilangan asoslar va aniq tartiblar doirasida amalga oshirilishi, ularning vakolatlarini suiiste’mol qilish holatlariga nisbatan samarali huquqiy javobgarlik choralarni qo’llash mexanizmlarini takomillashtirish lozim. To’rtinchidan, mulkdorlarning huquqiy savodxonligini oshirish, tadbirkorlar va fuqarolar o’rtasida mulk huquqining mazmuni va uni himoya qilish mexanizmlari haqida tizimli tushuntirish ishlarini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Beshinchidan, investitsiya muhitini yanada yaxshilash maqsadida mahalliy va xorijiy investorlarning mulkiy huquqlarini himoya qilishga qaratilgan institutsional mexanizmlarni rivojlantirish zarur. Umuman

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

olganda, mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta’minlash davlat boshqaruvi, sud-huquq tizimi va fuqarolik jamiyati institutlari o’rtasidagi samarali hamkorlikni talab etadi. Mazkur yo’nalishda izchil amalga oshiriladigan huquqiy va institutsional islohotlar mulkdorlarning qonuniy manfaatlarini kafolatlashga, iqtisodiy faoliyat erkinligini kengaytirishga hamda mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rustambayev, M. X., Usmonov, M. B., Turg’unov, O. K., Yuldashov, S. O., & boshq. (2022). *Inson huquqi*. Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish. // https://kitobxon.com/oz/kitob/inson-huquqi?utm_source
2. Rustambayev, M. X. (2018). *O‘zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. IV tom: Maxsus qism*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti. // <https://unilibrary.uz/literature/35873>
3. Raxmonqulov, X. R., & Oqyulov, O. O. (2010). *O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga sharh* (1-jild). Toshkent: Vektor-Press. // <https://drive.google.com/file/d/11nfIAHzA7kdG5waAJkDPXg-rB01jAe0/view>
4. Odilqoriyev, X. T. (2017). *Davlat va huquq nazariyasi*. Toshkent: Adolat nashriyoti. // https://namdu.uz/pdf-viewer/media/Books/pdf/2024/10/19/NamDU-ARM-13555-Davlat_va_huquq_nazariyasi.pdf/
5. Abduraxmonov, A. (2024). Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy mohiyati va uning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi ahamiyati. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(11), 36–43. // https://sci-p.uz/index.php/eitt/article/view/1822?utm_source